NIEDERSÄCHSISCHE STAATS- UND UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733|LOG_0069

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.
Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.
Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT TRIGESIMUM SECUNDUM.

Ulet.

U*Let* eſt arbor forma & magnitudine magno *Limonio* ſimilis, cujus truncus quoque eſt anguloſus, & cinereo obductus cortice, inſtar illius *Limonis* & *Cofaſſi*, qui ſauciatus lentum emittit ſuccum inſtar Papedæ pultis, qui vero mox exſiccatur in aromaticam ſubſtantiam.

Folia brevibus inſident petiolis ſimplicia & inregularia circa ramos illis Citrii ſimilia, quæ in junioribus arboribus firmum gerunt apicem, ad oras profunde dentata ſunt, inque ſpinoſos apices deſinentia inſtar Rusci, ſunt porro glabra, firma, & ſubtus flaveſcentia, ubi & intermedia coſtarum interſtitia venulis cancellatis pertexta ſunt uti in Varinga, quinque ſexve pollices longa, binos lata, quæ in vetuſtioribus arboribus minora ſunt, nec veſtigia ſpinoſarum orarum gerunt, ac ſolummodo in firmum & acutum apicem deſinunt.

Menſe Majo parvos breveſque excreſcunt juli, ex quibus albi progerminant floſculi, quos puſilli inſequuntur fructus ſimplices, baccis minoris Varingæ ſimiles, ſeu paulo magis oblongi, primo virides, dein nigri, intus nucleum gerentes mollem, edules vero ſunt tam crudi quam cocti inſtar Catjang. Recens arboris lignum vitellinum gerit colorem, ad oras ſupra memoratum viſcum exſudans, ſiccum vero flavum eſt fere inſtar Buxi, tenuibusque conſtat fibris, eſtque ſolidum, grave, fuſcis ac nigricantibus maculis, punctis, ac venulis hinc inde variegatum, in aliis vero locis non ita. Sæpe etiam excavatum eſt, carioſum, atque emortuis corruptum plagis, præcipue circa ejus cor in vetuſtis arboribus, raræ enim obcurrunt incorruptæ, quodque mirandum videtur, licet lignum hoc adeo ſit durum ac ſolidum, nequaquam tamen durabile eſt, ac facile coſſos generat, atque carioſum eſt ab abundanti forte ſucco, quo refertum eſt ac lente exſiccatur.

Expertus ſum lignum hoc creſcente luna cæſum non tantum poſt aliquod menſes coſſos generare, ſed in ipſo recenter cæſo hos detectos fuiſſe, Optimum vero cædendi hoc lignum tempus eſt decreſcente luna, quumque fructus maturi ſunt, tumque arbor ad dimidium cædenda eſt, talique modo per aliquod tempus ſibi relinquenda, ut ejus ſuccus exſtillet.

Nomen. In Amboina nota eſt hæc arbor nomine *Ulet*, *Ulete* & *Ayulet*. In Boerone *Ulit*, in Ternata *Lemo Lemo*.

Locus. In Amboina ignota eſt, nec creſcit niſi una alterave in Hitoes ora majori numero obcurrit in *parva Cerama* ſeu *Huamobela*, ubique non longe a litore in locis ſaxoſis. In *Boerone* & *Gelolo* quoque creſcit.

Uſus. Hoc lignum ad tigna raro adhibetur, quum vix recta ex ipſo formari poſſint ſegmenta & tam cito putreſcat, Cerámenſes tamen & Ternatani illud ſolebant adhibere ad ædium poſtes, ſi dicto cæſum ſit modo; ſic enim non cito coſſos generat, diu ſolidum eſt, durum, grave, ac durabile, unde & hoc lignum intra dimidii anni ſpatium in uſum non eſt vocandum, tum quoque torniones ex hoc cubilia formant, aptum etiam eſt ad ſecurium manubria, ut & ad anchoras ligneas parvorum navigiorum ob ejus pondus.

XXXII. HOOFDSTUK.

Ulet-Boom.

U*Let is een boom van gedaante en hoogte de groote* Limoen-*boom gelyk, de ſtam mede wat hoekig, met een evene graauwe ſchorſſe, gelyk die van* Lemon *en* Cofaſſu, *welke gequetſt zynde een taaye vochtigheid uitgeeft, gelyk Papeda, die ſtrax opdroogt in een kruydachtige ſubſtantie.*

De bladeren ſtaan op korte ſteeltjes, enkeld en zonder order, rondom de takken, die van Citroenen gelyk, aan de jonge boomen met een ſtyve ſpitze, aan de kanten grof getant, en in ſtekelige ſpitzen eyndigende, gelyk de Ruscus; voorts glad, ſtyf, en van onderen geel-groen, alwaar men de tuſſchen-plaatsjes van de ribben doorweven ziet met kleene adertjes, ruytsgewys gelyk aan de Waringen, *vyf en zes duymen lang, twee breed; aan de oude boomen zynze kleender, zonder litteeken, van de ſteekelige kanten, alleenlyk met een ſtyve en ſcherpe ſpitze.*

In Muy gewint hy kleene korte kattekens, daar aan kleene witte bloemen voortkomen, daar op volgen kleene vruchten, enkeld hangende, de beſiën van de kleene Waringen gelykende, of wat langwerpiger, eerſt groen, daar na ſwart, van binnen met een zagte korl, die men eeten kan, zo wel raauw, dog meeſt gekookt, als Catjang. Het verſche hout is doorn-geel, en aan de kanten 't bovenſtaande ſlym uitgevende, maar beſterſt bleek-geel, bykans als Bux-boom, ſyndradig, digt en ſwaar, met bruyne of ſwartachtige plekjes, puntjes en adertjes hier en daar geſpikkelt, op zommige plaatzen niet. Het is dikwils ook hol, vergaan, en met dootſche vlekken geſchendt, byzonder omtrent het hert aan de oude boomen, want men vind ze weinig die gaaf zyn. Ook dat te verwonderen is, hoewel dit hout zo hard en dik ſchynt, is 't nogtans niet durabel, maar gewind zeer ligt wormen, en vermolſemt, miſſchien door de veele vochtigheid, die daar in ſteekt, en langzaam opdroogt.

Ik heb ervaren, dat dit hout by waſſende maan gekapt, niet alleenlyk na eenige maanden wormſtekig word, maar dat men ook in 't verſch gekapte wormen gevonden heeft; de beſte tyd om te kappen is by afnemende maan, en als de vruchten ryp zyn, en dan moet men den boom maar half doorkappen, en alzo een tyd lang laten ſtaan, dat de vochtigheid ter degen uittieffert.

Naam *Hy is in Amboina bekent met den naam van* Ulet, Ulete, *en* Ayulet. *Op Boero* Ulit. *In Ternaten* Lemo Lemo.

Plaats. *Op Amboina is het onbekent, behalven weinige op de Kuſt van* Hitoe: *In meerder quantiteyt is hy op* kleen Ceram *of* Huamohel, *over al niet verre van ſtrand, daar 't wat ſteenig is. Hy waſt mede op* Boero *en* Gelolo.

Gebruik. *Dit hout werd tot timmeren weinig gebruikt, om dat men weinig regts daar van hebben kan, en zo ligt vergaat: Echter de Cerammers en Ternatanen plegen 't tot ſtylen van huyzen te nemen, als 't op voorſz. maniere gekapt werd, want als de worm niet ten eerſten daar in komt, zo blyft 't daar na gaaf, ſwaar, en durabel, daarom men dit hout binnen een half jaar tot geen werk gebruyken zal, als dan maken de Drayers ook bed-ſtoelen daar van; zo is 't ook zeer bequaam tot ſteelen van bylen, als mede tot houte ankers van haare kleene lichte Vaartuygen, wegens zyne ſwaarte.*

Tabula Trigeſima Quarta

Ramum exhibet arboris, quæ *Ulet*, & *Lemo Lemo* incolis vocatur.

A. Junioris arboris ramulum repræſentat, cujus folia dentata ſunt.

De vier- en dertigſte Plaat

Vertoont een Tak van de *Ulet-Boom*, die ook *Lemo Lemi* by de Inlanders genaamt wert.

A. Wyſt aan een Takje van een jonge Boom, welkers bladen nog getant zyn.

A

Tab. XXXV.